

Handläggare
Petra Wårstam Larnhed
Telefon: 08-508 35 514**Till**
Arbetsmarknadsnämnden
den 22 september 2015**Ärende 11****Yttrande övre remissen ”Högre utbildning under
20 år (SOU 2015:70)”***Remiss från kommunstyrelsen***Arbetsmarknadsförvaltningens förslag till beslut**

1. Arbetsmarknadsnämnden hänvisar till förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Arbetsmarknadsnämnden beslutar att justera paragrafen omedelbart.

Arjun Bakshi
arbetsmarknadsdirektörKarin Eriksson-Bech
utvecklingschef**Sammanfattning**

År 1993 genomfördes en av de större reformerna i svensk högskola. Utredningen har haft i uppdrag att beskriva den svenska högskolans utbildningsutbud de senaste tjugo åren för att därefter bedöma om detta utbud varit väl avvägt.

Utredningen bedömer att utbildningsutbudet i huvudsak är väl balanserat och att dimensioneringssystemet i huvudsak fungerar väl. Arbetsmarknadens behov är tillgodosett med undantag av vård- och lärarutbildning.

Utredningen föreslår att lärosätena ska skapa arenor för regelbunden och systematisk samverkan med arbetslivets representanter och andra lärosäten om dimensionering av högskolans utbildning. Utredningen föreslår också att regeringen samlar högskolans och arbetslivets representanter för att skapa gemensamma upplösningar av de hinder som identifierats beträffande vårdutbildningar och lärarutbildningar.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att utredningen ger en bra bild över den högre utbildningen och hur den har utvecklats under de senaste 20 åren.

Förvaltningen delar utredningens förslag och bedömer att förbättrade samverkansformer i högre grad kan bidra till att fler studeranden väljer att utbilda sig inom bristyrken och då särskilt inom vård- och läraryrkena.

Förvaltningen saknar emellertid en diskussion om högskolans roll i att samhället ska ta tillvara kompetensen hos akademiker och erbjuda komplettering och vidareutbildning till personer med utländsk examen men även personer med svensk examen som vill omskola sig till exempelvis lärare.

Bakgrund

År 1993 genomfördes en av de större reformerna i svensk högskola. En central del i reformen var att varje lärosäte gavs uppdraget att själva besluta om sitt utbildningsutbud mot att tidigare ha beslutats av en central myndighet i Stockholm. När beslut om utbildningsutbud istället fattades av 30-40 självständiga lärosäten blev det svårare att få en helhetsbild av svensk högre utbildning.

De övergripande målen med högskolans utbildning har varit stabila över tid. Målen kan beskrivas i att förbereda för yrkesverksamhet, att förbereda för forskarutbildning, att ge fortbildning och vidareutbildning och att utveckla och bilda studenten som individ.

Utredningen har haft i uppdrag att beskriva den svenska högskolans utbildningsutbud de senaste tjugo åren för att därefter bedöma om detta utbud varit väl avvägt ”med hänsyn till studenternas efterfrågan, arbetsmarknadens behov och samhällets övriga behov och målet att utbildning i högskolan ska ha hög kvalitet”. Om utredningen skulle finna att balansen ej varit god ska de föreslå åtgärder.

Kommunstyrelsen har remitterat utredningen Högre utbildning under 20 år (SOU 2015:70) till arbetsmarknadsnämnden.

Ärendet

Högre utbildning har ökat såväl i Sverige som i övriga världen. Intresset för högre utbildning i Sverige, mätt i antalet sökande, har varierat över tid. Sedan år 2006 har antalet sökanden ökat konstant och andelen som antagits har minskat. De sökande fördelar sig inte jämt, utan konkurrenssituationen varierar mellan olika utbildningar.

Könsfördelningen i högskolan är sedan början av 2000-talet omkring 60 procent kvinnor och 40 procent män. Under de senaste

tio åren har en föryngring av studentpopulationen skett. Den stora ökningen av antalet studeranden har skett inom utbildningsprogram medan antalet helårsstuderande på fristående kurser har varit nästan oförändrad. Det enda utbildningsområde som har minskat är pedagogik och lärarutbildning som minskade från 39 000 helårsstudenter år 1994 till 36 500 helårsstudenter år 2013.

Personer med högskoleutbildning har genomgående en god arbetsmarknad. Enligt statistik från Eurostat har mer än 90 procent av de svenska studenterna en anställning efter examen, vilket är tio procentenheter högre än genomsnittet för EU.

Utredningen bedömer att utbildningsutbudet i huvudsak är väl balanserat och att dimensioneringssystemet i huvudsak fungerar väl. Bedömningen av om balansen är väl avvägd är utifrån studenternas efterfrågan, arbetsmarknadens behov samt samhällets övriga behov.

Utredningen kommer fram till att arbetsmarknadens behov är tillgodosett med undantag av vård- och lärarutbildning. Representanter för arbetsmarknaden har dock uttryckt missnöje med hur de kan påverka högskolans utbildningsutbud. Såväl arbetsmarknadens representanter som lärosätena saknar också diskussion kring gemensamma lösningar inom framför allt bristyrkesutbildningar.

Utredningen föreslår att lärosätena ska, i de fall detta inte redan finns, skapa arenor för regelbunden och systematisk samverkan med arbetslivets representanter och andra lärosäten om dimensionering av högskolans utbildning.

Utredningen föreslår också att regeringen samlar högskolans och arbetslivets representanter för att skapa gemensamma upplösningar av de hinder som identifierats beträffande vårdutbildningar och lärarutbildningar.

Antalet fristående kurser påverkar utrymmet för fortbildning och vidareutbildning. Utredningen föreslår att antalet kurser inte bör minska. För att arbetsgivare systematiskt ska kunna kompetensutveckla sin personal föreslår utredningen att högskolan ska anpassa sin utbildningsorganisation så att fortbildning och vidareutbildning i form av uppdragsutbildning i högre grad kan genomföras.

I utredningens uppdrag har det också ingått att bedöma om det förekommer utbildningar inom högskolan som istället bör

organiseras i andra utbildningsformer. Det har de bland annat gjort genom att undersöka gränsdragningen mellan högskola och yrkeshögskola. Utredningen konstaterar att utbildning inom yrkeshögskola och högskola skiljer sig åt genom att högskolan utbildar för långsiktiga behov utifrån individens efterfråga medan yrkeshögskoleutbildningen utbildar för kortsiktiga behov och arbetsmarknadens efterfråga. Den största skillnaden är emellertid kriteriet om forskningsanknytning. Utredningens bedömning är att regeringen bör utreda hur högskolelagens krav på forskningsanknytning ska tolkas innan det går att bedöma om det förekommer utbildningar inom högskolan som bör ges inom andra utbildningsformer. Utredningen föreslår också att lärosätena och Myndigheten för yrkeshögskolan utvecklar sin samverkan i syfte att identifiera utbildningar som överlappar i alltför hög grad. I de fall en utbildning inom högskolan synes sammanfalla med en utbildning i yrkeshögskolan, bör lärosätet visa på vilket sätt utbildningen i högskolan är knuten till forskning.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av arbetsmarknadsförvaltningens ekonomistab i samarbete med utvecklings- och utredningsstaben.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att utredningen ger en bra bild över den högre utbildningen och hur den har utvecklats under de senaste 20 åren. Utredningen har kommit fram till att nuvarande utbildningsutbud i stort sett tillgodoser såväl den enskildes som arbetsmarknadens behov. Förvaltningen anser att det är positivt att den högre utbildningen på det sättet kan anses vara relevant. Förvaltningen vill dock understryka det resonemang som förs i utredningen om behovet av ett närmare samarbete mellan arbetsgivare och högskolan för att på så sätt snabbare finna gemensamma lösningar på eventuella glapp mellan utbildning och arbetslivets behov.

Det är viktigt att högskolan har en omvärldsbevakning för att tidigt kunna identifiera framtida behov av olika kompetenser. Det kräver att organisation är utformad på ett sätt som gör att högskolan tämligen snabbt kan ställa om för nya utbildningar inom exempelvis bristyrken. Yrkeshögskolans uppdrag är att främst utbilda för arbetsmarknadens behov och är därmed en nyckelaktör att fånga upp behov av utbildningar inom bristyrken.

Att färre väljer att studera på lärarutbildningen är till exempel ett mycket allvarligt problem som kräver samverkan mellan många

berörda parter. Detsamma gäller vårdutbildningar. Utredningens förslag om att samla högskolans och arbetslivets representanter för att skapa gemensamma upplösningar av de hinder som identifierats beträffande vårdutbildningar och lärarutbildningar kan vara en bra början för att få fler studeranden till utbildningarna. Arbetsmarknadsförvaltningen anser att även yrkeshögskolan, komvux och ungdomsskolan ingår i ett sådant samarbete.

Förvaltningen anser att utredningen i alltför liten utsträckning tar hänsyn till det faktum att idag är var femte akademiker i Sverige född utomlands. Av dem har hälften en utländsk utbildning. Men de utlandsfödda har sämre utgångsläge på arbetsmarknaden och ofta tar det tid för dem att få ett kvalificerat arbete, skriver SACO i en ny rapport¹ och många får inte jobb som matchar utbildningen. Arbetslösheten är fyra gånger högre bland utrikesfödda akademiker än bland de inrikes födda. Tre av fyra har arbete, men av dessa är det bara cirka 60 procent som har ett kvalificerat arbete eller ledningsarbete. Resten får inte ett jobb som matchar deras utbildning.

Arbetsmarknadens tillväxt består framför allt av utrikesfödda, vilket innebär både många möjligheter men också utmaningar. Samhällets mål är att utrikesfödda ska vara delaktiga i samhälls- och arbetslivet. Här har högskolan en självklar roll i att samhället ska ta tillvara kompetensen hos akademiker och erbjuda vidareutbildning till gruppen, men förvånande nog saknas detta i utredningen.

Högskolan spelar en viktig roll för de akademiker som har en utländsk utbildning, och brister här utgör en av orsakerna till utrikesföddas problem på arbetsmarknaden. För invandrare med akademiska utbildningar erbjuds det på vissa lärosäten kompletterande utbildningar på högskolenivå, framför allt för personer inom hälso- och sjukvårdsutbildning och för lärare med utländsk examen. Detta är bra men långt ifrån tillräckligt. Kompletterande utbildningar behöver erbjudas inom fler områden. De kompletterande utbildningarna bör också erbjuda undervisning i svenska språket på hög nivå vilket inte görs i dag. Det bör även vara en enklare process även för andra som har en akademisk utbildning att kunna komplettera eller vidareutbilda sig till exempelvis lärare.

1

http://www.saco.se/globalassets/saco/dokument/rapporter/2015_sveriges_utriksfodda_akademiker.pdf?id=13747

Valideringen är en viktig faktor för att personer med utländska utbildningar snabbt ska kunna komma ut på arbetsmarknaden och eller påbörja kompletterande utbildningar. Därför anser förvaltningen att de myndigheter som genomför validering av kunskaper och kompetenser som nyanlända har genom formell eller informell utbildning och erfarenhet dimensionerar valideringsverksamheten efter behoven. Det är viktigt att underlätta och förkorta processen för nyanlända med utländsk utbildning så att de snabbare ska kunna börja arbeta i Sverige. Det är inte rimligt att utbildade personer ska behöva vänta, i värsta fall, flera år på att få utöva sitt yrke.

Ett sätt att få fler studerande till bristyrken är att förbättra möjligheterna till information och vägledning. Idag saknas det en sammanhållen organisation för vägledning. Tidigare fanns det i Stockholm ett samarbete mellan staden och lärosätena där personer kunde få information och vägledning till högskolornas olika utbildningar.

Förvaltningen bedriver utbildningar inom yrkeshögskolan på Frans Schartaus handelsinstitut och Åsö vuxengymnasium. Dessa utbildningar håller hög kvalitet och leder i hög grad direkt till arbete. Yrkeshögskolan fyller en viktig del i det svenska utbildningsväsendet och ska svara upp mot arbetsmarknadsens behov. En annan styrka med yrkeshögskolan är dess snabba styrkraft. Det går snabbt att inrätta nya utbildningar och de behöver kontinuerligt omprövas. Yrkeshögskolan beviljar inte utbildningar som är för lika högskoleutbildningar men trots detta har högskolan och yrkeshögskolan överlappande utbildningar. Detta visar på att det finns, som utredningen pekar mot, ett behov av att tydliggöra vad det innebär med forskningsanknytning innan det går att definiera vilka utbildningar inom högskolan som bör ges inom andra utbildningsformer. Det är viktigt att inte yrkeshögskolan och högskolan sammanblandas. För att detta ska kunna underlättas är det bra om kontakten mellan lärosätena och Myndigheten för yrkeshögskolan stärks.

Utredningen kommer fram till att utbildningsutbudet inom högskolan är väl avvägt med hänsyn till studenternas efterfrågan, arbetsmarknadens behov och samhällets övriga behov. Emellertid finns det matchningsproblem där arbetsgivare har svårt att få efterfrågad kompetens. Det finns även studeranden som inte kommer in på yrkeshögskolan för att konkurrensen är för stor, det finns inte tillräckligt med utbildningsplatser och eller inte har grundläggande behörighet. Även om yrkeshögskolans utbud inte

varit föremål för denna utredning vill arbetsmarknadsförvaltningen ändå påtala att det finns behov av ytterligare utbildningar och platser inom yrkeshögskolan.

Eftersom det är arbetsmarknadsbehovet som styr utbildningsutbudet inom yrkeshögskolan kan lokala förutsättningar vara avgörande för framgång. Förvaltningen anser därför att det bör vara tillåtet för utbildningsanordnarna att genomföra utbildningar, inom yrkeshögskolan, som till synes är lika men som skiljer sig något i kursutbudet.

Arbetsmarknadsförvaltningen ser också positivt på att högskolan i högre grad kan ordna uppdragsutbildningar.

Som svar på remissen ”Högre utbildning under 20 år” (SOU 2015:70) hänvisas till arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Bilagor

1. Sammanfattning av remiss Högre utbildning under 20 år (”SOU 2015:70)